Урок. Суперечка, дискусія та дебати. Аргументація

урок засвоєння нових знань і формування практичних умінь · 45 хв

«Я не сприймаю вашої думки, але я помру за те, щоб ви мали право її висловити.» — вислів, який приписують Вольтерові

Проблемне питання уроку: Чому суперечка, у якій кожна сторона намагається довести хибність чужої думки, може не розділяти людей, а наближати їх до істини?

Мета

Знаннєві	Діяльнісні	Ціннісні
• Учень/учениця називає обов'язкових учасників суперечки й пояснює роль кожного. • Учень/учениця розрізняє дискусію, полеміку, диспут і дебати за метою та умовами проведення. • Учень/учениця записує п'ять правил ведення суперечки та визначає тезу й аргументи в тексті.	• Учень/учениця заповнює таблицю форм суперечки за матеріалом підручника. • Учень/учениця знаходить у репліці порушення правила суперечки й виправляє його. • Учень/учениця формулює тезу й добирає до неї два аргументи.	• Учень/учениця усвідомлює значення поваги до співрозмовника для результативної суперечки. • Учень/учениця усвідомлює цінність аргументованої думки порівняно з нав'язуванням власної.

Базові поняття і терміни

суперечка, пропонент, опонент, аудиторія, дискусія, полеміка, дебати, теза, аргумент.

Форми роботи

- фронтальна бесіда й мозковий штурм
- робота з текстом підручника
- робота в парах над таблицею форм суперечки
- складання алгоритму аргументації
- редагування реплік зі співрозмовником

Обладнання та реактиви

- підручник «Українська мова. 10 клас» (Ющук), § 62 і § 63, сторінки 198-203

- аркуш-таблиця «Форми суперечки» з пустими клітинками для кожної пари
- слайд або запис на дошці з прикладами реплік для редагування
- картки з правилами ведення суперечки для роботи в парах

Демонстрації

- Репліки Марусі й Лесі з уривка «Маруся Богуславка» — помічаємо, що подруги говорять про одну й ту саму річ, але по-різному оцінюють чужину, і від цього виникає суперечка
- Приклад про властивості води при різній температурі й у різних умовах — помічаємо, що вода та сама, а властивості різні, тому спершу з’ясовують, хто що має на увазі
- Запис «Теза і аргументи» на дошці з прикладом про дощі вночі й удень — помічаємо, що теза є положенням, яке обґрунтовують, а аргументи його підтверджують

Міжпредметні зв'язки

- Українська література — суперечка двох подруг у драматичній поемі М. Старицького «Маруся Богуславка»: чому в Марусі й Лесі різне ставлення до чужини
- Громадянська освіта — дебати як спосіб передвиборної агітації, коли кандидати публічно зіставляють свої програми

Місце уроку в темі

Попередній урок: На попередньому уроці вивчали стратегію, тактику й ефективність спілкування.

Наступний урок: На наступному уроці узагальнимо й повторимо матеріал розділу про текст, спілкування й практичну риторику.

Безпека

- Під час роботи в парах переміщуватися класом не потрібно, сидимо на своїх місцях, а говоримо пошепки, щоб не заважати іншим парам.
- Мобільні телефони лежать у сумках, у пошуку інформації в інтернеті на цьому уроці немає потреби.
- Під час обговорення слово беруть по черзі, піднявши руку, у репліках не переходять на особистості й не підвищують голосу.
- Картки й аркуші передають по ряду з рук у руки, нічого не кидають і не залишають на проході.

Структура уроку

1. Організаційний момент — 1 хв
2. Актуалізація — 5 хв
3. Мотивація — 3 хв
4. Вивчення нового — 21 хв
5. Закріплення — 9 хв
6. Рефлексія — 4 хв
7. Домашнє завдання — 2 хв

Хід уроку

Організаційний момент — 1 хв

Учитель: Вітається з класом, перевіряє готовність до уроку, оголошує тему й записує на дошці епіграф про право висловлювати власну думку.

Учні: Вітаються, готують підручник і зошит, прочитавши епіграф, записують дату й тему уроку.

Учитель оголошує тему «Суперечка, дискусія та дебати. Аргументація» й зачитує епіграф, який приписують Вольтерові. Діти записують тему в зошит.

Актуалізація — 5 хв

Учитель: Проводить мозковий штурм, читає запитання по одному й дає хвилину на відповідь. Після кожного запитання називає правильну відповідь, діти перевіряють себе.

Учні: Кожен письмово відповідає одним рядком у зошиті на кожне запитання, потім звіряє запис із відповіддю вчителя.

Запитання 1. Хто бере участь у будь-якому спілкуванні? Відповідь. Той, хто говорить, і той, хто слухає. Запитання 2. Чим відрізняється діалог від монологу? Відповідь. У діалозі розмовляють двоє або кілька осіб по черзі, у монолозі говорить одна особа. Запитання 3. Для чого людина обирає слова і тон розмови? Відповідь. Щоб співрозмовник зрозумів її й щоб досягти мети спілкування. Запитання 4. Чому важливо слухати співрозмовника? Відповідь. Щоб зрозуміти його думку й відповісти доречно. Запитання 5. Що може статися, якщо співрозмовники не зважають на думку один одного? Відповідь. Розмова перетвориться на сварку, і мети спілкування не буде досягнуто.

Мотивація — 3 хв

Учитель: Показує два приклади з протиріччям і ставить проблемне питання уроку.

Учні: Спостерігають, коротко висловлюються, хто з героїв має рацію, і записують проблемне питання.

Приклад 1. Маруся каже Лесі, що чуже зле не все, і любов до рідного краю є «єдина звичка». Леся відповідає, що рідний край все буде її раєм. Хто має рацію? Приклад 2. Один сперечальник стверджує, що влітку дощі йдуть уночі, а другий каже, що дощ залежить від напрямку вітру. Виявляється, що обидва мають рацію, але кожен розглядає лише свій випадок. Проблемне питання. Чому суперечка, у якій кожна сторона намагається довести хибність чужої думки, може не розділяти людей, а наближати їх до істини?

Вивчення нового 21 хв

Учитель: Організовує три активності. Спочатку спрямовує роботу з текстом § 62, потім керує заповненням таблиці в парах, наприкінці веде спостереження за прикладами з § 63 і допомагає скласти алгоритм аргументації.

Учні: Читають текст, записують учасників суперечки, у парах заповнюють таблицю форм суперечки, спостерігають за прикладами й складають алгоритм аргументації.

Активність 1 (7 хв). Робота з текстом § 62 «Суперечка як вид комунікації» (Ющук, с. 198-199). Діти читають перші абзаци й записують продукт активності, схему «Суперечка» з трьома обов'язковими учасниками. Запитання 1. Хто такі пропонент, опонент та аудиторія? Відповідь. Пропонент висуває й обстоює думку, опонент її заперечує або піддає сумніву, аудиторія слухає чи читає суперечку й судить про переконливість положень. Запитання 2. Коли виникає суперечка? Відповідь. Коли є два різні погляди на ту саму річ. Запитання 3. Які бувають суперечки за метою? Відповідь. Суперечки бувають заради істини, заради перемоги й заради самої суперечки (Ющук, с. 198-199). Демонстрація. Репліки Марусі й Лесі з уривка (Ющук, с. 198-201). Помічаємо, що співрозмовниці говорять про одну річ, чужину й рідний край, але не сходяться в оцінці. Активність 2 (7 хв). Робота в парах. Діти заповнюють таблицю форм суперечки за стовпцями «Форма», «Мета», «Де проводять». Продукт активності, заповнена таблиця. Очікуваний зміст таблиці. Дискусія, публічна суперечка, мета якої з'ясувати й порівняти різні точки зору та знайти правильну відповідь на спірне питання. Полеміка, публічна суперечка, у якій іде боротьба принципово протилежних думок, відстоювання своєї точки зору та спростування протилежної. Диспут, публічна суперечка, під час якої з'ясовують наукове або суспільно важливе питання, учасники заздалегідь готуються, проводиться на конференціях і в навчальних закладах (Ющук, с. 198; Глазова, с. 169). Дебати, виявлення й зіставлення різних поглядів на проблему під час обговорення доповідей і виступів на зборах, засіданнях, конференціях, також спосіб передвиборної агітації (Ющук, с. 198; Заболотний, с. 173). Запитання. Чим мета дискусії відрізняється від мети полеміки? Відповідь. У дискусії сторони разом шукають істину, а в полеміці кожна відстоює свою позицію й спростовує протилежну. Активність 3 (7 хв). Спостереження за прикладами з § 63 «Аргументи й докази» (Ющук, с. 202-203) і складання алгоритму аргументації. Спостереження. Вода та сама, але її властивості різні, і залежать вони від різних умов, тому спершу з'ясовують, хто що має на увазі. Запитання 1. Що в аргументації називають тезою, а що аргументами? Відповідь. Теза є положенням, яке потрібно обґрунтувати, а аргументи є твердженнями, за допомогою яких її обґрунтовують. Запитання 2. Якою має бути умова суперечки, щоб не дійти хибних висновків? Відповідь. Неухильно дотримуватися логіки міркувань, а аргументи й цитати мають бути достовірними та непідробленими. Продукт активності, алгоритм аргументації із чотирьох кроків. Крок 1, чітко визначити предмет суперечки. Крок 2, сформулювати тезу. Крок 3, добрати достовірні аргументи, факти або логічні міркування. Крок 4, з повагою вислухати опонента, не перекручуючи його думок. Правила, які діти зачитують за текстом (Ющук, с. 199), доповнюють алгоритм. Не підмінювати понять, не вносити двозначності, не підвищувати голосу й не вживати образливих слів.

Закріплення 9 хв

Учитель: Організовує роботу над чотирма завданнями, перевіряє відповіді фронтально.

Учні: Виконують завдання письмово в зошитах, перевіряють у парах, коментують відповіді.

Рефлексія 4 хв

Учитель: Пропонує прийом і підводить підсумок уроку, повертаючись до проблемного питання.

Учні: Письмово відповідають на проблемне питання, решту прийому виконують усно.

Домашнє завдання 2 хв

Учитель: Оголошує і коротко пояснює домашнє завдання.

Учні: Записують домашнє завдання в щоденники.

Завдання для закріплення

1. Визначте форму суперечки за описом і назвіть її. Опис 1. Публічна суперечка, мета якої полягає у з'ясуванні й порівнянні різних точок зору та знаходженні правильної відповіді на спірне питання. Опис 2. Публічна суперечка, у якій іде боротьба принципово протилежних думок, відстоювання своєї точки зору та спростування протилежної. Опис 3. Публічна суперечка, під час якої з'ясовують наукове або суспільно важливе питання. Опис 4. Виявлення й зіставлення різних поглядів на проблему під час обговорення доповідей і виступів на зборах, засіданнях, конференціях.

Відповідь: Опис 1 відповідає дискусії, опис 2 полеміці, опис 3 диспуту, опис 4 дебатам.

2. Прочитайте міркування. «Влітку дощі, як правило, йдуть уночі, бо вдень температура висока й у повітрі збирається чимало водяної пари, а вночі повітря охолоджується, і пара конденсується в краплі.» Визначте в ньому тезу й аргумент.

Відповідь: Теза. Влітку дощі, як правило, йдуть уночі. Аргумент. Вдень температура висока й у повітрі збирається чимало водяної пари, а вночі повітря охолоджується, і пара конденсується в краплі.

3. Знайдіть у кожній репліці порушення правила суперечки й назвіть це правило. Репліка 1. «Ти нічого не тямиш у цьому, тому краще мовчи!» Репліка 2. «Ти ж сам сказав, що всі підлітки ліниві!» (співрозмовник такого не казав). Репліка 3. «Ми говорили про шкільну форму, але, до речі, в їдальні сьогодні знову холодний суп.»

Відповідь: Репліка 1 містить образу, тоді як з повагою ставляться до супротивника й не вживають образливих слів. Репліка 2 приписує співрозмовникові те, чого він не казав, а правило вимагає не перекручувати його думок. Репліка 3 відволікає від основної теми, а потрібно не відволікатися від предмета суперечки.

4. Відредагуйте репліку так, щоб вона стала коректним запереченням опонентові. Вихідна репліка. «Це дурниця, ніхто розумний так не думає!» Збережіть думку, що ви не погоджуєтеся, і додайте один аргумент.

Відповідь: Приклад редагування. «Я не погоджуюся з твоєю думкою, бо спостереження показують інше.» Допустимий будь-який варіант, у якому немає образливих слів, виражена незгода й названо аргумент.

Диференціація

Сильним: Сформулюйте тезу на тему «Чи потрібно вводити в школах єдину форму?» і доберіть до неї два аргументи «за» та одне заперечення, яке міг би навести опонент. Перевірте, чи ваші аргументи достовірні та чи не підмінюєте ви понять.

Підтримка: Скористайтеся зразком на іншому прикладі. Теза. Читати книжки корисно. Аргумент 1. Читання розширює словниковий запас. Аргумент 2. Читання вчить зосередженості. Складіть за цим зразком тезу «Потрібно вчасно лягати спати» й доберіть до неї два аргументи, спираючись на власні спостереження.

Домашнє завдання

Базове: Повторити § 62 і § 63 (Ющук, с. 198-203), виконати вправу 280 (Ющук, с. 202) і пояснити, про яких співрозмовників ідеться в прислів'ях, скласти пам'ятку «Правила ведення суперечки» з п'яти пунктів власними словами й навести по одному прикладу некоректної репліки до двох правил.

За вибором: На вибір. Підготувати з товаришем два короткі виступи на тему «Спілкування онлайн краще за спілкування наживо» з позицій «за» і «проти», по два аргументи в кожному, або сформулювати тему для навчальних дебатів у вигляді риторичного питання.

Рефлексія

Прийом «Відповідь на проблемне питання». Кожен письмово відповідає на питання «Чому суперечка, у якій кожна сторона намагається довести хибність чужої думки, може не розділяти людей, а наближати їх до істини?» двома-трьома реченнями, використавши щонайменше один термін уроку. Двоє-троє учнів зачитують відповіді, решта усно оцінює, чи є в них аргумент. Наприкінці учитель просить підняти руку тих, хто вважає, що зможе під час суперечки дотримуватися правил, і назвати одне, найважливіше для себе.

Історична довідка

Назви форм суперечки прийшли в українську мову з інших мов. Слово дискусія походить від латинського discussio зі значенням «дослідження, розгляд», диспут від латинського disputo «досліджую, сперечаюсь», а полеміка від грецького polemikos «ворожий, войовничий». Дебати мають походження від французького débat «суперечка» (débattre «сперечатися») (Заболотний, с. 172). Ще давні римляни радили вислухати й іншу сторону в суперечці.

Джерела:

- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 198
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 199
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 199, 200
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 200
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 201
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 201, 202
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 202
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 203
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 203, 204
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 204
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 204, 205
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 205
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 205, 206
- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 206, 207, 208

- Українська мова (Ющук) 10 клас, с. 208